

قرض الحسنه و آثار اقتصادی آن

پدیدآورنده (ها) : یوسفی، احمدعلی

کتابداری، آرشیو و نسخه پژوهی :: نشریه کتاب ماه دین :: مهر ۱۳۷۸ - شماره ۲۴

صفحات : از ۲۷ تا ۲۸

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/33242>

تاریخ دانلود : ۱۴۰۲/۱۱/۰۹

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

- جذب سپرده قرضالحسنه به کمک ابزار مالی اسلامی (صکوک)
- فال و فالگیری - دعا و جادو - در دهات شاه آباد غرب
- علامه ماحوزی؛ محدثی فرزانه از بحرین
- قرض الحسنه از نظر اخبار
- بررسی تاثیر اخلاق و حقوق در تحقق حداکثر کارایی اقتصادی در چارچوب قضیه کوز
- سخنان معصومان؛ قرض الحسنه
- واکاوی توقیت و آسیب های آن در ادیان ابراهیمی
- بررسی مزایا و آثار اجتماعی و اقتصادی اوراق قرض الحسنه
- نسخ خطی فارسی در داغستان؛ میراث فرهنگی مشترک ایران و داغستان
- طرحی برای ساماندهی صندوق های قرض الحسنه
- بازخوانی عوامل پیدایش مدعیان دروغین مهدویت و گرایش مردم به آنان
- واکاوی گفتمان مهدویت فاطمیان در مغرب اسلامی

عناوین مشابه

- بررسی مزایا و آثار اجتماعی و اقتصادی اوراق قرض الحسنه
- به خدا وام دهیم! بررسی ماهیت قرض الحسنه و آثار مادی و معنوی آن
- قرض الحسنه و نقش آن در رفع نیازهای اجتماعی و اقتصادی
- درآمدی بر جایگاه قرض الحسنه در اسلام و اثرات اقتصادی آن
- مقالات ویژه: مقدمه ای بر سنجش «دانش برای توسعه» «زمینه سازی برای پیشرفت علم و فناوری و آثار آن در توسعه اجتماعی - اقتصادی کشور»
- قرض الحسنه و راهبردهای توسعه اقتصادی
- تحلیل اقتصادی مورد معامله و آثار آن بر ضمانت اجراهای اجباری، فسخ و مسئولیت قراردادی
- فعالیتهای اقتصادی خاص و آثار آن بر اقتصاد روستایی (مورد: کمباین داری در استان فارس)
- بررسی کارمزد قرض الحسنه و شیوه های محاسبه آن در بانکداری اسلامی
- اظهارنظر کارشناسی درباره: "لایحه اصلاح ماده ۱۴ قانون برنامه پنجساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران" (نحوه نظارت بر صندوق های قرض الحسنه تک شعبه ای)

بیشتر است. و کشورها به دنبال هم در نتیجه تبعیت از لیبرالیسم، دولت رفاه را از بین برده‌اند و بیکاری به بالاترین حد خود رسیده و فاصله میان فقیر و غنی زیاد شده است. کشورهای در حال توسعه که معمولاً مجبور می‌شوند از دخالت دولت جلوگیری کنند و حوزه عملیات را به اصطلاح به دست نامریی (حقوق قانونی) بسپارند، بدترین وضع را دارند.

ما می‌پرسیم که چه اتفاقی در جهان افتاده است که دانشمندان علوم اجتماعی که اساساً اقتصاددانان در این دسته قرار دارند این قدر درباره بیکاری، رنج و مشقت‌انسان و گسترش فاصله بین فقر و غنی بی‌تفاوت هستند؟ همواره پاسخ لیبرالها این است که کارایی زیاد سیاست‌های لیبرالیستی از دید عرضه، رنج و محرومیت فقرا را جبران می‌کند. این استدلال یک مغالطه بیش نیست. اقتصاد توسعه اگر به رنج اجتماعی حساسیت نداشته باشد و اگر صراحتاً به دنبال رفاه اجتماعی نباشد چیزی نخواهد بود.

۴- اقتصاد توسعه نیاز به تحول دارد:

پرفسور نقوی معتقد است که هیچ کشور توسعه یافته را نمی‌توان یافت که در گام اول تغییرهای عمیقی در نهادهای اجتماعی به خصوص در زمینه توزیع مجدد ثروت و درآمد به وجود نیآورده باشد. این امر در کشورهای سرمایه‌داری و سوسیالیستی صادق بوده است.

از قول کینز این عبارت را نقل می‌کند که نهادهای سرمایه‌داری جدید باقی نخواهد ماند مگر این که جوامع سرمایه‌داری تقلیل اساسی در نهاد مالکیت خصوصی و همچنین افزایش نقش دولت در مدیریت اقتصاد را بپذیرد.

علم اقتصاد توسعه نمی‌تواند، با آنچه در جهان واقع می‌گذرد بیگانه باشد، آن طور که متاسفانه قسمت اعظم اقتصاد نئوکلاسیک بیگانه است. جهان واقع پیچیده‌تر از آنست که بتوان با جادوی بازار با آن دست و پنجه نرم کرد. وظیفه توسعه اقتصادی مشکل‌تر از آنست که دست نامریی و خصوصی‌سازی به تنهایی بتواند از پس انجام آن برآید. توسعه اقتصادی باید ساختارها را تغییر دهد به ویژه ساختار مربوط به مالکیت و مهمترین آن مالکیت زمین را. باید قوانین و مقررات ثبت شده در مورد مالکیت خصوصی را که سبب ایجاد فقر مطلق در جامعه می‌شود را با قدرت درهم کوبید. ممکن است تصور شود این کارها مخرب و حتی آناارشیستی است ولی نباید ترسید چرا که بزرگ‌ترین پیشرفت‌های تمدن فرآیندهایی است که جوامع رامی‌شکنند و آنها را دوباره می‌سازد.

صورت‌بروز نیازهای ضروری، حاجات آنها توسط این نهاد به طور موقت برطرف گردد. حصول چنین اطمینانی‌تأمین خاطر افراد جامعه را که از اهداف سیستم‌های‌تأمین اجتماعی است، گسترش می‌دهد.

یکی دیگر از آثار اجتماعی قرض، کاهش فاصله طبقاتی است. این پدیده که از معضلات اجتماعی محسوب می‌گردد، یاس و ناامیدی را در سطح جامعه پراکنده می‌نماید. این در حالی است که اگر قسمتی از دارایی‌های طبقه پردرآمد به رفع نیازهای ضروری دیگر طبقات اختصاص یابد از شدت فاصله طبقاتی کاسته می‌شود. این مهم از طریق تشکیلات «معاونت قرض‌الحسنه»^(۱) در صورت کارآ و فراگیر عمل کردن، قابل حصول است.

اما بررسی آثار اقتصادی قرض‌الحسنه از طریق تحلیل آثار آن بر متغیرهای اقتصادی میسر می‌گردد. از میان متغیرهای اقتصادی مصرف، پس‌انداز، توزیع درآمد و نقدینگی در این راستا دارای اهمیت ویژه‌ای هستند. همچنین لازم است جهت محدود نمودن موضوع که یکی از مقدمات بحث علمی می‌باشد، فقط یکی از اقسام مختلف قرض‌الحسنه یعنی «قرض‌الحسنه مصرفی خصوصی» را در نظر گرفت. بنابراین فرض می‌شود که قرض‌دهنده و قرض‌گیرنده، هر دو از بخش غیردولتی بوده و مورد قرض نیز مبلغی است که جهت رفع نیازهای مصرفی به وام‌گیرنده پرداخت شده است.

رفع نیازهای ضروری مصرفی در موقعیت کنونی منجر به خرید کالاهای بادوام مصرفی می‌شود که طبق «نظریه مصرف دائمی فریدمن» تاثیری بر تابع مصرف دائمی نداشته و فقط مخارج مصرفی را بالا می‌برد.^(۲)

با توجه به همین تحلیل است که می‌توان گفت وجوه قرض گرفته شده از جهت خرد نوعی پس‌انداز فردی محسوب می‌شود، از جهت کلان نیز به دلیل اینکه از اقلام مصرفی نمی‌باشد، نوعی پس‌انداز است که به طرف جریان سرمایه‌گذاری هدایت شده است.

اما در توجیه اقتصادی تاثیر قرض‌الحسنه بر توزیع درآمد در نگرش کلان باید به نوع تشکیلات قرض‌الحسنه توجه نمود. از آنجا که صندوق تعاون قرض بین افرادی تشکیل می‌شود که دارای سطح درآمد یکسانی هستند، لذا اثر آن به صورت افقی می‌باشد. در واقع این سیستم باعث می‌شود درآمدی که در هر دوره به طبقات کم‌درآمد اختصاص می‌یابد در اثر تبدیل به کالای بادوام در همان طبقه تثبیت شده و به طبقه دیگر منتقل نگردد. ولی صندوق‌های معاونت قرض‌الحسنه اثر طولی بر توزیع درآمد دارند، زیرا در این تشکیلات اغنیاء قسمتی از مال خود را جدا کرده و به فقرا اختصاص می‌دهند. البته در صورت استمرار فعالیت این صندوق می‌توان جریان مداوم قسمتی از ثروت اغنیاء به نیازمندان را پیش‌بینی نمود. لذا در هر مقطع زمانی که ملاحظه گردد سهمی از درآمد

قرض الحسنه و آثار اقتصادی آن

■ قرض الحسنه و آثار اقتصادی آن

■ علی اصغر هادوی نیا

■ مرکز اندیشه جوان

● احمد علی یوسفی

قرض‌الحسنه به عنوان رفتاری که ناشی از تعالیم مذهبی می‌باشد، از جهت اجتماعی و اقتصادی نیز قابل بررسی است. از جمله مهمترین ویژگی‌های این رفتار «انگیزه معنوی یا اخروی وام‌دهنده» و «نیازمند بودن قرض‌گیرنده» می‌باشند. این دو رکن اساسی که با توجه به متون دینی یعنی قرآن کریم و روایات و منابع فقهی قابل حصول است، می‌تواند رفتار مزبور را به گونه‌ای تعریف نماید که دارای آثار معین مثبتی باشد. بررسی علمی این آثار در پیشبرد فرهنگ جامعه و هدایت فعالیت‌های کنونی مرتبط با قرض‌الحسنه مؤثر است و قابلیت را در سطح کلان جهت رفع بسیاری از معضلات به اثبات می‌رساند.

یکی از اثرات اجتماعی این رفتار، تأمین اجتماعی است. در واقع با تحقق این رفتار به صورت کارآ و فراگیر افراد جامعه این اطمینان را پیدا می‌کنند که در

ماهیت پول و راهبردهای فقهی و اقتصادی آن

مرتب بر آن به نحو صحیح، معلوم و مشخص نگردد و در پی آن، سیاستگذاران پولی و بانکی دستشان در ارتباط با اتخاذ سیاستهای مفید پولی بسته باشد و یا برعکس چنان با دست باز عمل کنند که مغایر با موازین اسلامی بوده، مقاصد اقتصادی هم در پی داشته باشد.

این کتاب در پی پاسخ و روشنگری پیرامون سوالات و رد یا اثبات فرضیه‌های زیر می‌باشد.
۱- آیا پول‌های فعلی مالیت دارند، یا آن که سند به شمار می‌آیند؟

فرضیه: پول‌های فعلی مالیت دارند و مال می‌باشند. ابتدا موضوع مال و مالیت اشیاء مستقلا از دیدگاه‌های اقتصاددانان، حقوق‌دانان و فقیهان مورد بررسی قرار گرفته است. با روش مناسب با موضوع، مال و مالیت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و با تعریف و بیان ویژگی‌های مال مشخص شده است که انواع پول‌های امروزی کاغذی، تحریری و... از نظر عرف و عقلا مال می‌باشند.
۲- پول‌های فعلی (در صورت مال بودن)، مال مثلی هستند یا قیمی؟

فرضیه: پول‌های فعلی، مال مثلی هستند. با بررسی نظرات فقیهان این نتیجه بدست می‌آید که: چیزی مثلی است که میزان رغبت عرف نسبت به صفات موجود در افراد آن و مطلوبیت آنها متفاوت نباشد با استفاده از تعریف مال مثلی و با نظر به وضعیت تاریخ تحولات پول، مشخص می‌گردد که انواع پولها به حسب قدرت خرید و ارزش مبادله‌ای مثلی می‌باشند.

۳- پولهای فعلی، کالای خصوصی‌اند یا عمومی؟ فرضیه: در صورت کالا بودن کالای خصوصی هستند. برخی از صاحب نظران خواسته‌اند پول را به عنوان کالای عمومی معرفی کنند، اما با بیان ضوابط کالای خصوصی و عمومی مشخص می‌شود که پول با دارا بودن «اصل تفکیک‌پذیری» و «اصل رقابت‌پذیری» در زمره کالای خصوصی قرار می‌گیرد.
۴- پولهای فعلی، پدیده مستحدثه هستند یا غیرمستحدثه؟

فرضیه: از جهت مصداق، مستحدثه هستند. با بیان شباهت و تفاوت‌های اساسی بین پول‌های فعلی و پول‌های صدر اسلام، می‌توان گفت که پول‌های فعلی از نظر مصداق پدیده مستحدثه محسوب می‌شوند. بنابراین باید آنرا مستقلا مورد بررسی قرار داد و نمی‌توان تمام احکام پولهای صدر اسلام را بر آن منطبق نمود.

۵- آیا پول از دیدگاه اسلام، می‌تواند هزینه فرصت داشته باشد؟

■ ماهیت پول و راهبردهای فقهی و اقتصادی آن

■ احمد علی یوسفی

■ پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

■ چاپ اول، ۱۳۷۷

■ بهای: ۷۰۰۰ ریال

کتاب مذکور مشتمل بر یک مقدمه و سه فصل و یک ضمیمه می‌باشد.

در مقدمه، اهداف، ضرورت تحقیق پیرامون پول، فرضیه‌ها، جایگاه و روش عنوان بحث، مورد بررسی قرار گرفته است.

فصل اول، تاریخچه پول، از پول کالایی تا انواع پول‌های تحریری و الکترونیکی و... را مورد ملاحظه قرار داده است
فصل دوم، شامل عناوین ملحق به پول از قبیل مال، مال مثلی، مال اعتباری و... از دیدگاه‌های مختلف دیده شده و نظر صحیح در هر بحثی اشاره شده است.

فصل سوم، در این فصل به اثبات یا نفی فرضیه‌هایی برآمده‌ایم.

در بخش ضمیمه، انواع پولهای صدر اسلام و تحولات آن تحقیق شده است.
اهم مباحث

پول (به ویژه مصداق جدید آن) یکی از پدیده‌های پیچیده اقتصادی است و باید به عنوان یک موضوع مهم فقهی. اقتصادی به نحو دقیق مورد بررسی قرار گیرد. همچنین اگر نظام بانکی ما بخواهد در ارتباط با پول هم از نظر موازین اسلامی و هم از نظر کارایی، صحیح عمل کند، باید سه کار اساسی مرتب بر هم، به‌نحو طولی انجام دهد:
۱- شناخت دقیق ماهیت و ویژگی‌های پول.

۲- معلوم و مشخص شدن احکام فقهی آن.
۳- بکارگیری و اتخاذ سیاست‌های پولی متناسب با آن ماهیت و ویژگی‌های شناخته شده و احکام فقهی منطبق بر آن.

در نظام بانکداری اسلامی، نحوه بکارگیری پول و سیاست‌های مرتبط با آن، بستگی به احکامی دارد که فقیه بر آن مرتب کرده است. بنابراین اگر ماهیت و ویژگی‌های پول به طور دقیق معلوم نشود، ممکن است احکام لازم

اغنیاء در اختیار نیازمندان قرار دارد. اگرچه در مقطع بعد باید بازپرداخت شود.

از طرف دیگر در صورتی که فعالیت نهاد قرض‌الحسنه منحصر به وام دادن یعنی انتقال مقداری بوجوه نقد بدون استفاده از حساب جاری باشد، هیچ‌گونه تأثیری بر نقدینگی نخواهد داشت. ولی چگونگی تأثیر قرض‌الحسنه بر سرعت گردش پول را باید در تغییر سطح کل قیمت‌ها و با سطح تولید کل جستجو نمود در صورتی که عرضه کالاها ضروری با کشش باشد، قرض موجب می‌شود که بر تولید کل افزوده و از این طریق سرعت گردش پول افزایش یابد. در اینجا لازم بود که پس از بررسی نظری آثار قرض‌الحسنه به چگونگی فعالیت‌های با قرض‌الحسنه در زمان کنونی پرداخته شود. در این باره سه تشکیلات رسمی یعنی: کمیته امداد امام خمینی، بانکداری بدون ربا و صندوق‌های قرض‌الحسنه در حال فعالیت هستند. بررسی‌های به عمل آمده نشان می‌دهد که هر یک از فعالیت‌های مزبور دارای محاسن و نواقصی هستند. تشکیل نظام هماهنگ‌کننده جهت کارآمدتر کردن فعالیت‌های موجود و گسترش تأثیر آنها در سطح کلان ضروری به نظر می‌رسد.

پانویس‌ها:

۱- قرض‌الحسنه را تحت دو سیستم اجرایی یعنی «معاونت» و «تعاون» می‌توان در نظر گرفت. در «معاونت قرض‌الحسنه» افرادی که به گروه درآمدی بالا تعلق دارند، قسمتی از درآمد خود را انگیزه‌های معنوی و اخروی جهت قرض دادن به نیازمندان اختصاص می‌دهند. اما در «تعاون قرض‌الحسنه» افرادی که در یک طبقه درآمدی می‌باشند با تعیین سهمی که هر ماه می‌پردازند زمینه پرداخت قرض‌الحسنه را برای اعضا با شرایط ویژه تعیین شده مهیا می‌نمایند.

۲- فرید من با دقت به تفاوت «مصرف» و «مخارج مصرفی» یک دوره پرداخته و فقط آن قسمت از هزینه‌های مربوط به اجاره یک کالای بادوام را که در صورت نخریدن آنها باید در یک دوره پرداخت می‌شد، مربوط به مصرف آن دوره می‌داند و مابقی را مصرف آن دوره نمی‌داند.

